

DP: Nem, még ennyire konkrét tippem sincs. Valahogy arra jutottam, hogy akármilyen feszültségekkel járt a gyerekkor, mégsem volt pusztító, mert egy bátor lány „jött ki” belőle – én ezt éreztem a versekből és a kötetből is, ahogy összeállt.

CA: Talán a gyermekkori epizódok említése nem is a feszültségek illusztrálását szolgálja, hanem például az apa alkoholizmusa eredetének a megértését, ezzel együtt a hozzá kapcsolódó jelenlegi érzéseit. De én is bátornak mondanám, mert a félelmeinek bevallása erre a bátorságra utal.

Ugyanakkor egy felnövéstörténetet is kirajzol a kötet: „belemosódtam az életbe, amikor megtudtam, / hogy apám meghalt” (*A sár fölött* – 108.).

DP: Igen, a halál az élet szolgálatában, vagy ahogy együtt bimbóztatják a virágot. Szép kötet, nem érdemtelenül szerepel toplistákban, bár nem a legtöbb Oscar-díjat birtokló színész a legjobb.

CA: Szép, súlyos, s közben nem tudtam nem érezni benne egy szomorú szelídséget. Arra értem, hogy nem indulatból beszél a versek megszólalója. S mindenképp többszörolvasós kötet.

DP: Igen, el kell ereszkedni benne, mint egy kádban.

Láng Zsolt – Tamás Dénes

TÚL KORREKT

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: *ILLEGÁL*. HELIKON KIADÓ,
BUDAPEST, 2020.

Tamás Dénes: Mi volt az első gondolatod, amikor lettetted Szöllősi Mátyás könyvét?

Láng Zsolt: Erős történetek, talán túl erősek, túlságosan az előtérbe tolokodtak.

TD: Igen, ezzel a „túl sok” jelzővel, úgy érzem, egyből a közepében vagyunk a témának. Amikor lettettem a könyvet, én arra gondoltam, íme, egy könyv, ami nagyon sok olvasót be fog szippantani, ami nagyon sokaknak fog tetszeni, ugyanakkor nekem bajom van vele, és hogy nem lesz könnyű dolgom, hogy a könyv számos erénye mellett pontosan megfogalmazzam,

honnan is a zavar bennem. De te egyből felkínáltál egy kulcsot: mit jelent egy túl erős történet?

LZs: Mindkét történet élet-halál-történet, súlyos, megrázó, sok izgalmas fordulattal. Az első, a *Vendégjáték* csattanója (bár egy idő után sötétlő árnyékként már érzékelhető, de ez csak jó, fokozza a vészterhességet) valóban csattan, mondhatni fejbe kólint, a második, az *Illegál* szintén egyre sebesebben örvénylik egy mélybeli pont körül, és amikor feltárul ez a mély, már nem lehet megakadályozni, hogy mindent beszippantson. Mindennek persze van egy hátulütője: nincs elég idő a nyelvvel bajlódni. Persze, ez nem azt jelenti, hogy a nyelv kidolgozatlan, nem, a nyelv olajozott, kifejező, ellenben valamiképpen nem benne van a történet. Érthető ez?

TD: Még nem, de megpróbálom értelmezni. Gondolom, arra utalsz, hogy nincs nyelvi megalkotva az a világ, ami élénk tárul, a nyelv nem a világ megmutatkozásának, hanem csak a történetmesélésnek az eszköze, ami pontosan végigvezet minket azon a két labirintuson, amely a történetekben előtárul, de anélkül, hogy a regényvilágok nyelvi materializálódnának. Ugyanakkor, ha a világ nyelvi nincs is megalkotva, a megalkotottság, megcsináltság több ponton is érzékelhető, és akár zavaróan is hathat. Valahol azt éreztem, Mátyásra a jó sorozatok poétikája hatott. Szeretünk jó sorozatokat nézni, de egyik után sem visszük magunkkal a nagy művel való találkozás érzetét.

LZS: Így van. Mondatokat viszünk magunkkal, amolyan lego-mondatokat, amelyek újabb, másféle történetekhez is felhasználhatók. A korábbi Szöllősi-szövegekben a „nyelvi materializálódás”, a „nyelvi metamorfózis” rám erősebben hatott, a sajátos mondat szerkezet, az a sajátos idő és tér, amit a mondatok érzékelhetővé tettek, emlékezetesebb maradt. Például nyugtalanító feszültség tudott keletkezni a filmszerűen pergő események és a „lassúdad”, hosszú mondatok között...

TD: Jó, hogy említetted a korábbi Szöllősi-szövegeket. Ugyanis én is éreztem egy visszalépést, főleg az előző, *Simon Péter* című regényhez képest. Abban minden benne van, mint ezekben a történetekben: egzisztenciális töltet, drámaiság, sejtelmesség, jó dialógusok, aktualizálás, és az egész össze is áll, beszippant. Itt azonban azt éreztem, hogy minden csak használva van, egyfajta irodalmi masinéria része, hogy engem most vezetni akarnak, meg akarnak hatni, csak éppen az az irodalmi misztérium marad el, amiért jó szövegeket olvasunk. De talán jó lenne, ha beszélne arról az irodalmi receptről, amit Szöllősi használ. Én érzékeltem néhány párhuzamosságot a kortárs irodalmi divatjelenségekkel.

LZS: Pestről Budára a legtöbb ember valamelyik hídon fog átmenni, és nem fog átevezni vagy pláne átúszni, szóval vannak könnyebb meg nehezebb utak. A könyvolvasók nagyobb hányada jobban örül az ismert utaknak, és mivel a véleménye könnyen eljut a széles nyilvánosság elé, egyértelmű a gyorsan kialakuló divatok ereje. Az úton-útfélen megjelenő toplisták gyengítik a kísérletező kedvet.

TD: Ez mind igaz. Mondok is egy példát. Számos kortárs magyar regénynél érzékeltet, hogy milyen előszeretettel aktualizál. De ezt nem úgy teszi, hogy megalkot, hanem úgy, hogy használ egy világot, s ezt leginkább utalásokban, sejtetésekben, az olvasóval való összekacsintásban teszi. Ez a világ pedig nem más, mint a jelen társadalmi-politikai, a médián keresztül erősen átszűrte világa. Hogy példát is mondjak, ilyen Krusovszky Dénes *Akik mér nem leszünk sosem*, vagy Péterfy Gergely *A golyó, amely megölte Puszkint* című regénye is. Ezekben a regényekben folyamatosan célozgatnak egy valóságra, amellyel valami nagy baj van, de anélkül, hogy belemennének a problémákba, hogy belülről mutatnák meg, mi hogyan működik, vagy éppen nem működik. Ilyen elem szerintem Szöllősi regényében a rasszizmus, a cigánygyűlölet. Bele kell tenni a regénybe. A második kisregénybe például teljesen indokolatlanul. Hisz tudjuk, a rasszizmus csúnya dolog. Én pedig morálisan fel kellene háborodjam ezen. De tudjuk, a moralizálás egyetlen irodalmi műnek sem válik előnyére. Ugyanakkor lehet, valóban a média-világ lesz lassan az egyetlen valóságunk.

LZS: Találtam egy idézetet a kötet második darabjában, az *Illegál*-ban: „a szavak lassan körém építik a díszleteket, amit egy fénykép lehet ugyan, hogy erőteljesebben lenne képes elvégezni, de közben könnyen el is terelhetné a figyelmet a nyelv munkájának megmásíthatatlan erejéről, amint a látvány tisztán, bennem képződik meg, újra, hogy aztán szavakká, majd azokon keresztül ismét képpé, egy sokkal összetettebb képpé váljon, és ahogy szembesít vele: mindazt, ami történt, már legfeljebb csak egy elmekór rabolhatja el”. Érdekes, hogy pont arról beszél, amit mi is szóba hoztunk: „a nyelv megmásíthatatlan erejéről”... Mi történik ezzel az erővel? Olykor szétfecsegi a mondat. Olykor deklarálja. Nézzük meg a könyv borítóját, egy Szöllősi-fotó felhasználásával készült. Az eredetit megfordították, de ez a megfordítás didaktikus gesztus, magyarázó! Az első rész csattanója is egy efféle természetű mutatvány marad, nem szövegalakító, hanem „rendezői” elem.

TD: Igen, fontos különbség az irodalom esetében a rámutatni/érezkelteni differencia. Ugyanakkor úgy gondolom, van legalább két erőssége a

Szöllősi-szövegeknek. Egyik a jelenetelés, a másik a dialógus. Például az mesterien van megoldva, ahogy az első történetben az ügyvéd és az elkövető közötti párbeszédben feltárul a tett. Itt érezhetjük, hogy elemében van a szerző, ahogy adagolja az információkat, ahogy késleltet, ahogy fokoz, és ezáltal bevon. Ellenben folyamatosan kilóg a lóláb a szövegekből. Engem például az is zavart, ahogy a szerző kiépítette a párhuzamosságokat a szövegek között. Mindkét történetben van ugyebár egy autóbaleset, egy megromlott vagy problémás kapcsolat. Mindkét történetben vannak párhuzamos síkok. Érzem, valami egzisztenciális masinériára kellene most gondolnom, de valamiért nem veszem át ezeket az utalásokat. Öncélúnak érzem – és hogyha az egész könyvről kellene összefoglalót mondanom – túl korrektnek. Másrészt én megfordítottam volna a két kisregény helyét a könyvben. Az első történet számomra sokkal erősebb volt, amit a második csak megismételt és ezáltal legyengített.

LZS: A *Két pénteki történet* mint összekapcsoló alcím felkínál az értelmező számára egy csomó lehetőséget (akár biblikus utalások felé), de a szöveg ehhez nem ad elég teret. A korábbi „rendezés”-nél maradva, mintha egy olyan előadást néznék meg, ahol a rendezői munka rátelepszik a darabra. Mindazonáltal ez a rendezői munka tényleg korrekt.